

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ νῦν ἤμπορεῖ.
 νὰ περιλάβῃ μίαν μεγάλην ποσότη-
 τα Ἰδεῶν.

δ. Αὐταὶ εἶναι γνώσεις ὅπῃ χρεωστῆμεν μό-
 νον εἰς τὴν τέχνην μὲ τὴν ὁποίαν διευθύνουμεν τὰ
 βλέμματά μας. Δὲν τὰς ἀποκτήσαμεν, εἰμὴ μίαν
 ἕτερα ἀπὸ τὴν ἄλλην. Πλὴν ἀποκτημένοι μίαν
 φορὰν, εἶναι ὅλαι εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον παρῆσαι
 εἰς τὸν νῦν, καθὼς τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ αὐταὶ μᾶς
 ζωγραφίζον εἶναι ὅλα παρόντα εἰς τὸ μάτι ὅπῃ
 τὰ βλέπει.

Συμβαίνει λοιπὸν εἰς τὸν νῦν ἐκεῖνο ὅπῃ καὶ εἰς
 τὸ μάτι. Βλέπει ἐν ταύτῳ ἓνα πλῆθος πράγμα-
 τα, καὶ δὲν πρέπει νὰ θαυμάζῃ τινὰς : ἐπειδὴ ἡ
 ψυχὴ εἶναι εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν ὅλα αὐτὰ τὰ
 αἰσθήματα τῆς ὁράσεως.

Αὐτὴ ἡ ὄρασις τῆ νοῦς ἐκτείνεται καθὼς ἡ
 ὄρασις τῆ σώματος. Ἄν εἶναι τινὰς καλὰ διωργα-
 νισμένους δὲν χρειάζεται εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν
 ἄλλην, παρὰ ἀσκησις, καὶ δὲν ἤμπορεῖ τινὰς νὰ
 περιγράψῃ τὸ χωρίον ὅπῃ αὐταὶ περιλαμβάνον.
 Τῷ ὄντι ἓνας νῦν ἀσκημένους βλέπει εἰς ἓνα ὑπο-
 κείμενον ὅπῃ μελετᾷ ἓνα πλῆθος σχέσεις ὅπῃ ἡμεῖς δὲν
 ἠθέλαμεν ἰδεῖν. Τὰ ἀσκημένα μάτια, λόγῳ χάριν,
 ἓνος μεγάλης ζωγράφου ξεκαθαρίζον ἐν ἀκαρεῖ εἰς
 ἓναν φυσικὸν πίνακα ἓνα πλῆθος πράγματα ὅπῃ

ἡμεῖς βλέπομεν μαζί με αὐτόν, καὶ μ' ὅλον τῆτο
μας φεύγῃ. (1)

Ἡμποροῦμεν πηγαίνοντες ἀπὸ παλάτι εἰς πα-
λάτι νὰ σπεδάσωμεν νέας πεδιάδας, καὶ νὰ τὰς ζω-
γραφίσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας καθὼς τὴν πρῶ-
την. Τότε θὰ μάς συμβῆ ἢ νὰ προκρίνωμεν τινὰ,
ἢ νὰ εὐρώμεν ὅτι κάθε μία ἔχει τὴν νοσιμάδα
της. Πλὴν δὲν κρίνομεν, παρὰ μὲ τὸ νὰ τὰς συγ-
κρίνομεν, καὶ δὲν τὰς συγκρίνομεν, παρὰ μὲ τὸ νὰ
τὰς ζωγραφίσωμεν ὅλας εἰς τὸν ἑαυτόν μας εἰς τὸν
αὐτὸν χρόνον. Οἱ νῆς λοιπὸν βλέπει περισσότερον,
παρὰ ὅπῃ βλέπει τὸ μάτι.

Ἐπειδὴ παρατηρῶντας ἔτω, ξεσουδέται
τὰ πράγματα διὰ νὰ τὰ ξανασυνδέσῃ,
καὶ ιδεάζεται αὐτὰ ἀκριβῶς καὶ διακε-
κριμένως.

ε'. Ἄν τώρα σκέπτωμάσθῃ ἐπάνω εἰς τὸν
τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀποκτῶμεν γνώσεις διὰ τῆς
ὁράσεως, θὰ σημειώσωμεν ὅτι ἕνα ὑποκείμενον πο-

(1) Κάθε ὕλη περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ τινὰς ἡμπο-
ρεῖ νὰ συγκριθῇ μετὰ τὴν ἀνωτέρα πεδιάδα, μετὰ ἕνα ζω-
γραφικὸν πίνακα. Τότε λοιπὸν ἡμπορεῖ τινὰς νὰ τὴν
ἐκδέσῃ μετὰ εὐγλωττίαν, ὅταν πεδάξωτὰς τὴν διεύθυν-
τὰς γνωστικὰς δυνάμεις μετὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν, μέθο-
δου καὶ ἐπιμονῆν, καὶ τὴν ἔχει ἀκολούθως ἐντυπωμένην καλὰ
εἰς τὸν ἑαυτόν τε.

λυσύνθετον, τριῆτόν καθὼς μία εὐρύχωρος πεδι-
 ἄς, ξεσυνδέεται κατάτινα τρόπον· ἐπειδὴ δὲν
 τὸ ἠξέυρμεν, παρά ὅταν τὰ μέρη τῆς ἔρχονται τὸ ἕ-
 να μετὰ τὸ ἄλλο γὰ διαταχθῆν εἰς τὸν νῦν.

Εἶδαμεν μὲ τί τάξιν γίνεται αὐτὴ ἡ ξεσύν-
 θεσις. Τὰ ἀρχικά ὑποκείμενα ἀρχίζον πρῶτον γὰ
 βαλθῆν εἰς τὸν νῦν, τὰ ἄλλα ἔρχονται ὕστερα, καὶ
 διατάττονται κατὰ τὰς σχέσεις ὅπῃ ἔχον μὲ τὰ πρῶ-
 τα. Δὲν κάμνομεν αὐτὴν τὴν ξεσύνθεσιν, παρά
 μὲ τὸ γὰ μὴ μᾶς ἀρκῆ μία σιγμὴ γὰ σπεδάσωμεν
 ἄλλα αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα. Δὲν ξεσυνδέτομεν ὁ-
 μως, παρά διὰ γὰ ξανασυνδέσωμεν, καὶ, ὅταν αἱ
 γνώσεις ἀποκτῶνται, τὰ πράγματα, ἀντὶς γὰ εἶ-
 ναι διαδοχικά, ἔχον εἰς τὸν νῦν τὴν ἰδίαν ἀξρόαν
 τάξιν ὅπῃ καὶ ἔξω. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀξρόαν τάξιν
 σέκεται ἡ γνώσις ὅπῃ ἔχομεν αὐτῶν. Διὰ τί, ἂν
 δὲν ἠμπορέσαμεν γὰ τὰ παραστήσωμεν μαζὶ μέσα
 εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν ἠμπορέσαμεν ποτὲ γὰ κρί-
 νῶμεν διὰ τὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶναι, καὶ ἡ-
 θέλαμεν τὰ γνωρίζη κακῶς.

Αὐτὴ ἡ ξεσύνθεσις καὶ ξανασύνθεσις εἶ-
 ναι ὅπῃ ὀνομάζομεν Ἀ' κάλυσιν.

ς. Τὸ γὰ ἀναλύη τινὰς δὲν εἶναι ἄλλο τίπο-
 τες, παρά γὰ παρατηρῆ μὲ μίαν διαδοχικὴν τά-
 ξιν τὰς ποιότητας ἑνὸς ὑποκειμένου, διὰ γὰ τὰς
 δώση μέσα εἰς τὸν νῦν, τὴν ἀξρόαν τάξιν εἰς τὴν
 ὁποίαν ὑπάρχον. Αὐτὸ εἶναι ὅπῃ ἡ φύσις μᾶς κάμ-

νει ὅλας νὰ κίνωμεν. Ἡ Ἀνάλυσις ὅπῃ νομίζον
 ὅτι δὲν εἶναι γνωσὴ παρά εἰς τὸς φιλοσόφους, εἶ-
 ναι λοιπὸν γνωσὴ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ
 δὲν ἔμαθα τίποτε τὸν ἀνεγνώστην, τὸν ἕκαμα μό-
 νον· νὰ σημειώσῃ ἐκεῖνο ὅπῃ συνεχῶς κάμνει.

Ἡ ἀνάλυσις τῆ σοχασμῶ γίνεται μετὰ τὸν
 ἴδιον τρόπον ὅπῃ καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν αἰ-
 σθητῶν ὑποκειμένων.

ζ. Μετὰ ὅλον ὅπῃ μετὰ μίαν ματιὰν ξεκαθαρί-
 ζω ἓνα πλῆθος ὑποκείμενα μέσα εἰς μίαν πεδιά-
 δα, μετὰ ὅλον τῆτο ἡ ὄρασις δὲν εἶναι ποτὲ πλεον
 διακεκριμένη, παρά ὅταν περιγράφεται αὐτὴ ἡ
 ἰδέα, καὶ δὲν κινάζομεν ἐν ταύτῳ, εἰμὴ ἓναν μι-
 κρὸν ἀριθμὸν ὑποκειμένων. Διακρίνομεν λοιπὸν πάν-
 τοτε ὀλιγώτερα, παρά ὅπῃ βλέπομεν.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ὄρασιν τῆ νοός·
 ἔχω ἐν ταύτῳ παρὶντα ἓναν μεγάλον ἀριθμὸν
 γνώσεων αἱ ὅποιαι μοι ἔγιναν οἰκτεῖαι· τὰς βλέπω
 μετὰ τὸ μάτι τῆ νοός ὅλας, πλὴν δὲν τὰς ξεκα-
 θαρίζω ἐξ ἴσης. Διὰ νὰ ἰδῶ μετὰ ἓναν τρόπον δια-
 κεκριμένον κάθετι ὅπῃ προσφέρεται ἐν ταύτῳ μέ-
 σα εἰς τὸν νῦν μὲ, πρέπει νὰ ξεσυνδέσω, καθὼς
 ξεσύνδεσα ἐκεῖνο ὅπῃ ἐπροσφέρονταν εἰς τὰ μά-
 τια μὲ, καὶ πρέπει νὰ ἀναλύσω τὸν σοχασμὸν μὲ.

Αὐτὴ ἡ ἀνάλυσις γίνεται παρομοίως καθὼς
 καὶ ἐκεῖνη τῶν ἐξωτερικῶν ὑποκειμένων. Ξεσυνδέτει
 τινὰς παρομοίως· ξαναπαρασῆνει εἰς τὸν ἑαυτόν τε

τὰ μέρη τῷ σοχασμῷ, εἰς μίαν τάξιν διαδοχικὴν,
 διὰ τὰ τὰ ξανακατασῆση εἰς μίαν ἀθρόαν τάξιν.
 Κάμνει αὐτὴν τὴν σύνθεσιν καὶ ξεσύνθεσιν κατὰ
 τὰς σχέσεις ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ πράγμα-
 τα ὡς πρωτεύοντα καὶ ὑποτεταγμένα. Καὶ, ἐπειδὴ
 δὲν ἤθελεν ἀναλύει μίαν πεδιάδα, ἂν ἡ ὄρασις
 δὲν τὴν ἐπεριλάμβανεν ὀλόκληρον, παρομοίως δὲν
 ἤθελεν ἀναλύει καὶ τὸν σοχασμόν τε, ἂν ὁ νῦς δὲν
 τὸν ἐπεριλάμβανεν ἐξ ἴσης ὀλόκληρον. Καὶ εἰς τὰ
 δύο πρέπει τὰ ἰδιῶ τινὰς ὄλον ἐν ταύτῳ, ἐπειδὴ
 ἀλλέως δὲν ἤθελεν ἠμπορῆ τὰ βεβαιωθῆ ὅτι εἶ-
 δεν ὅλα τὰ μέρη, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλα

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Γ ' .

ὍΤΙ Η ΑΝΑΛΤΣΙΣ ΚΑΜΝΕΙ ΤΟΝ
ΟΡΘΟΝ ΝΟΥΝ.

Τὰ Αἰσθήματα, θεωρημένα ὡς παραστα-
τικά τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων εἶναι
ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζομεν Ἰδέας.

α'. **Κ**άθε ἓνας ἀπὸ ἡμᾶς ἔμπορεῖ νὰ σημειώ-
σῃ ὅτι δὲν γνωρίζῃ τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, πα-
ρὰ μὲ τὰ αἰσθήματα ὅπῃ δέχεται. Τὰ αἰσθήμα-
τα εἶναι ὅπῃ μᾶς τὰ παρασῆνεν. (1)

(1) Καὶ ἡ πρώτη ἐνέργεια τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ὁ-
ποίας δέχεται τὰ αἰσθήματα, διὰ τῆς ὁποίας ἀντιλαμ-
βάνεται τῶν ἔξωθεν, ὀνομάζεται *Ἀντίληψις* ἢ *Πρό-
σληψις*. Ἡ ἀντίληψις, θεωρημένη ὡς εἰδοποιῆσα τὴν
ψυχὴν διὰ τὴν παρσῆαντις, ὀνομάζεται *Συνείδησις*.
Ἄν ἡ γνῶσις ὅπῃ ἔχει τινὰς εἶναι τοιαύτη ὅπῃ φαίνεται
ἡ μόνη ἀντίληψις τῆς ὁποίας ἔχει συνείδησιν, ἡ ἐνέργεια
τῆς ψυχῆς τότε ὀνομάζεται *Προσοχή*. Ἄν κάμνη

Αὐτὸν εἶμασθε βεβαιωμένοι ὅτι, ὅταν εἶναι παρόντα, δὲν τὰ βλέπομεν, παρὰ εἰς τὰ αἰσθητά ὅπῃ κάμνεν κατὰ τὸ παρὸν ἐπάνωμας, δὲν εἶμασθε ὀλιγώτερον βεβαιωμένοι, παρὰ ὅταν εἶναι ἀπόντα. Δὲν τὰ βλέπομεν παρὰ εἰς ἐνθύμησιν τῶν αἰσθημάτων ὅπῃ ἔκαμν. Ὅλαι αἱ γνώσεις τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων ὅπῃ ἠμπορέμεν νὰ ἔχωμεν, δὲν εἶναι λοιπὸν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ εἶναι, εἰμὴ αἰσθητά.

Τὰ Αἰσθητά, θεωρημένα ὡς παρασατικά τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων, ὀνομάζονται Ἰδέαι, ἔκφρασις μεταφορικὴ, ἢ ὅποια, εἰς τὴν κυρίαν τῆς σημασίαν, δὲν σημαίνει, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ καὶ ἡ Εἰκὼν.

Τόσα εἶδη διαφορετικῶν ιδεῶν διασέλλομεν, ὅσα καὶ αἰσθητά διαφορετικά, καὶ αὐταὶ αἱ ιδέαι εἶναι ἢ αἰσθητά τωρινὰ, ἢ δὲν εἶναι, παρὰ μία ἐνθύμησις τῶν αἰσθημάτων ὅπῃ εἶχαμεν.

Η' Ἀνάλυσις εἶναι ὅπῃ δίδει ιδέας ἀκριβεῖς ἢ γνώσεις ἀληθινάς.

β'. Ὅταν τὰς ἀποκτῶμεν μὲ τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον ὅπῃ ἐδείξαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον

τὴν ψυχὴν νὰ τὴν ξαναγνωρίσῃ ὅτι διετέθη ὑπ' αὐτῆς ποτὲ, ὅτι τὴν εἶχε ποτὲ, ἢ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς τότε ὀνομάζεται Ἀνάμνησις. Η' συνείδησις λέγει κατὰ τινὰ τρόπον εἰς τὴν ψυχὴν, ἰδὲ μία ἀντίληψις. ἢ προσοχὴ, ἰδὲ μία ἀντίληψις ἢ ὅποια εἶναι ἢ μόνη ὅπῃ ἔχεις ἢ ἀνάμνησις, ἰδὲ μία ἀντίληψις τὴν ὅποιαν ἔχεις ποτὲ.

λαιον, βάνονται, με τάξιν μέσα εἰς τὸν νῦν, καὶ
 φυλάττων ἐκεῖ τὴν τάξιν ὅπως τὰς ἐδώκαμεν, καὶ
 ἤμπορομεν εὐκολὰ νὰ τὰς ξαναπαρασῆσωμεν με
 τὴν ἰδίαν εὐκρίνειαν μετὰ τὴν ὁποῖαν τὰς ἀποκτήσα-
 μεν. Ἄν, ἀντὶς νὰ τὰς ἀποκτήσωμεν με αὐτὴν
 τὴν μέθοδον, τὰς ἐπισωρεύωμεν καθὼς τύχη, θὰ
 εἶναι εἰς μίαν μεγάλην σύγχυσιν, καὶ θὰ μείνῃ
 ἐκεῖ. Αὐτὴ ἡ σύγχυσις δὲν θὰ συγχωρήσῃ πλέ-
 ον εἰς τὸν νῦν νὰ τὰς ξανακαλέσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν
 τε με ἕναν τρόπον εὐκρινῆ, καὶ, ἂν θέλωμεν νὰ
 ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν γνώσεων ὅπως ἀποκτήσαμεν,
 δὲν θὰ καταλάβῃ τινὰς τίποτες ἀπὸ τὰς ὁμιλίας
 μας· ἐπειδὴ μήτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ καταλάβωμεν
 τίποτες. Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν με ἕναν τρόπον νὰ κά-
 μωμεν τὴν ἄλλαν νὰ μᾶς καταλαμβάνῃ, πρέπει νὰ
 συλαμβάνωμεν καὶ νὰ ἀποδίδωμεν τὰς ιδέας μας μετὰ τὴν
 ἀναλυτικὴν τάξιν, ἡ ὁποῖα ξεσυνδέει καὶ ξανασυνδέ-
 τει κάθε σοχασμόν. Αὐτὴ ἡ τάξις εἶναι ἡ μόνη ὅπως
 ἤμπορῇ νὰ τὰς δώσῃ ὅλην τὴν καθαρότητα καὶ ὅλην
 τὴν σωστότητα τῶν ὁποίων εἶναι δεκτικά· καὶ, ὡ-
 σὰν ὅπως δὲν ἔχομεν ἄλλον τρόπον νὰ μάθωμεν ἡ-
 μεῖς οἱ ἴδιοι, δὲν ἔχομεν ἄλλον παρομοίως καὶ εἰς
 τὸ νὰ ἀνακοινώσωμεν τὰς γνώσεις μας. Τὸ ἔδειξα
 αὐτὸ, μὰ τὸ ξαναδείχνω πάλιν, καὶ θέλω τὸ ξα-
 ναδείξῃ ἀκόμι· διὰ τί, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι
 ἀρκετὰ γνωστὴ, ἀντιπαλαίεται μάλιστα, με ὅλον
 ὅπως εἶναι ἀπλῆ, ἐναργὴς καὶ θεμελιώδης.

Τῷ ὄντι, ἂν θελήσω νὰ γνωρίσω μίαν μη-

χανήν, θὰ τὴν ξεσυνδέσω, διὰ νὰ σπεδάσω ξεχωριστὰ κάθε μέρος της. Ὅταν θὰ ἔχω τὴν καθενὸς μίαν ἀκριβῆ ἰδέαν, καὶ θὰ ἠμπορῶ νὰ τὰ ξαναβάλω εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν ὅπῃ ἦταν, τότε θὰ καταλάβω ἐντελῶς αὐτὴν τὴν μηχανήν· ἐπειδὴ θὰ τὴν ξεσυνδέσω καὶ θὰ τὴν ξανασυνδέσω.

Τί εἶναι λοιπὸν τὸ νὰ καταλάβῃ τινὰς αὐτὴν τὴν μηχανήν; εἶναι γὰρ ἔχη ἓνα σοχασμὸν συνθεμένον ἀπὸ τόσας ἰδέας ὅσες εἶναι καὶ τὰ μέρη αὐτῆς τῆς ἰδίας μηχανῆς, ἰδέας ὅπῃ τὰ παραστήνῃ τὸ καθένα μὲ ἀκρίβειαν, καὶ ὅπῃ εἶναι διατεμέναι μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν.

Ὅταν τὴν σπεδάζω μὲ αὐτὴν τὴν μέθοδον, ἢ ἀποία εἶναι ἡ μόνη, τότε ὁ σοχασμὸς μὲ δέν με προσφέρει, εἰμὴ ἰδέας εὐκρινεῖς, καὶ ἀναλύεται μόνος τε, εἴτε θέλωντας νὰ ἀποδώσω λόγον εἰς τὸν ἑαυτόν μου, εἴτε θέλωντας νὰ ἀποδώσω λόγον, εἰς ἄλλου.

Αὕτη ἡ μέθοδος εἶναι ἰσχυρὴ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον.

γ'. Κάθε ἓνας ἠμπορεῖ νὰ πειθῆ δι' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ὥς καὶ αἱ παραμικραὶ ῥάπτισσαι τὴν ἠξεύρου· ἐπειδὴ ἂν, δίδωντάς τας διὰ παράδειγμα ἓνα φόρεμα ὅπῃ νὰ ξενίζει, τὰς προβάλλῃς νὰ κάμῃ ἓνα παρόμοιον, θὰ φαντασθῆν φυσικῶς νὰ ξεφκιάσῃ καὶ νὰ ξαναφκιάσῃ αὐτὸ τὸ παράδειγμα, διὰ νὰ μάθῃ νὰ κάμῃ τὸ φόρεμα

ὅπῃ τὰς ζητεῖς. Ἡ ἕξις ἄρα τὴν ἀνάλυσιν καλὰ καθὼς καὶ οἱ φιλόσοφοι, καὶ ἡ ἕξις τὴν ὠφέλειαν πολλὰ καλλίτερα ἀπὸ αὐτῆς, οἱ ὅποιοι δὲν παύουσι ἀπὸ τοῦ νὰ διιχυρίζωνται ὅτι εἶναι μία ἄλλη μέθοδος εἰς τὸ νὰ μάθῃ τινάς.

Ἄς πιστεύωμεν μαζὶ μὲ αὐτὰς, ὅτι καμμία ἄλλη μέθοδος δὲν ἔμπορεῖ νὰ πιάσῃ τὸν τόπον τῆς ἀναλύσεως· καμμία δὲν ἔμπορεῖ νὰ χύσῃ τὸ ἴδιον φῶς· δεῖ νὰ ἔχωμεν τὴν ἀπόδειξιν, καθε φορὰν ὅπῃ δεῖ θελήσωμεν νὰ σπευδάσωμεν ἓνα ὑποκείμενον ὀλίγον σύνθετον. Αὐτὴν τὴν μέθοδον δὲν τὴν ἐφαντάσθημεν ἡμεῖς. Ἡμεῖς τὴν νύραμεν μόνον καὶ δὲν πρέπει νὰ φοβέμασθε μήπως καὶ μᾶς πλανέσῃ. Ἡμπορέσαμεν μαζὶ μὲ τὰς φιλοσόφους νὰ ἐφεύρωμεν ἄλλας, καὶ νὰ βάλωμεν μίαν κάποιαν τάξιν ἀναμεταξὺ εἰς τὰς ιδέας μας. Πλὴν αὐτὴ ἢ τὰς ἢ ὅποια δὲν ἤθελεν εἶναι ἢ τὰς τῆς ἀναλύσεως, ἤθελεν βάλῃ εἰς τὰς σοχασμῆς μας τὴν ἰδίαν σύγχυσιν ὅπῃ καὶ εἰς τὰ συγγράμματά της ἔβαλε· διὰ τί, ὅσον περισσότερο παχίζουσι νὰ τὴν μεταχειρίζωνται, τόσο περισσότερο περιπλέκονται, καὶ τόσο ὀλιγώτερον καταλαμβάνονται. Δὲν ἔξουσι ὅτι μόνη ἢ ἀνάλυσις ἔμπορεῖ νὰ μᾶς μανθάνῃ. Ἀλήθεια πρακτικὴ, καὶ γνωστὴ καὶ εἰς τὰς βαναυσοτέρης τεχνήτας.

Δι' αὐτῆς σχηματίζεται ἡ γίνετα ὁ ὄρε-
δος νῦν.

δ. Εἶναι τινὲς μὲ ὄρθον νῦν ὅπῃ φαίνονται ὅτι δὲν ἐσπέδασαν τελείως, ἐπειδὴ φαίνονται ὅτι δὲν ἐμελέτησαν διὰ τὴν μάθην· μ' ὅλον τῆτο ἐσπέδασαν ἢ ἐσπέδασαν καλά. Ως ἂν ὅπῃ ἐσπέδασαν χωρὶς προμελετημένον σκοπὸν, δὲν ἐφρόντισαν καὶ πάρεν μαθήματα ἀπὸ κανέναν διδάσκαλον, ἢ εἶχαν τὸν καλλίτερον ἀπὸ ὅλης, τὴν φύσιν. (1)

Αὐτὴ εἶναι ὅπῃ τὸς ἔκαμνε τὴν ἀνάλυσιν τῶν πραγμάτων ὅπῃ ἐσπέδασαν, ἢ τὸ ὀλίγον ὅπῃ ἤξεύρεν, τὸ ἤξεύρεν καλά. Ἡ φυσικὴ κλίσις ὅπῃ εἶναι ἕνας ὁδηγὸς τόσον ἀσφαλῆς, ἢ ὄρεξις ὅπῃ κρίνει τόσον καλά, ἢ ὅπῃ κρίνει μὲ ὅλον τῆτο εἰς τὴν ἰδίαν σιγμὴν ὅπῃ αἰσθάνεται, τὰ προτερήματα τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἢ αὐτὰ, παρὰ αὐτὴ ἢ ἰδία ὄρεξις ὅταν γεννᾷ ἐκεῖνο ὅπῃ κρίνει, ὅλαι αὐτὰ αἱ δυνάμεις εἶναι τὸ ἔργον τῆς

---

(1) Ὅλα τὰ ὑποκείμενα τῆς φύσεως, ὅλα τὰ φαινόμενα, ὅλαι αἱ καθ' ἡμέραν περιστάσεις, εἶναι ἄλλοι τόσοι διδάσκαλοι δι' ἡμᾶς. Πολλάκις μαθαίνομεν ἀπὸ αὐτὰ μεγάλα πράγματα, μὴν προσέχοντες ὅμως εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς, ἀληθμονοῦμεν ὅτι τὰ εἶχαμεν διδασκάλους. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ πολλάκις παιδιὰ τῶν αὐτῶν γονέων, ὑπὸ τῆς αὐτῆς παιδαγωγῆς, ὑπὸ τῆς αὐτῆς διδασκάλου, ἔχου μ' ὅλον τῆτο μεγάλην διαφορὰν, ἢ ἀπονέμομεν τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλο τι ἢ ὅχι εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι.

Φύσεως, ἢ ἡ ὁποία κάμνωντάς μας νὰ ἀναλύωμεν
χωρὶς νὰ ἠξεύρωμεν, φαίνεται ὅτι θέλει νὰ μᾶς
κρύψῃ ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ τὴν χρεωσῶμεν. Αὐτὴ εἶναι
ὅπῃ ἐμπνέει τὸν γεννητικὸν ἄνθρωπον. Αὐτὴ εἶναι
ἡ Μῆσα τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται, ὅταν δὲν ἠξεύρει
ὡςθεντὸν ἔρχονται οἱ σοχασμοί τε.

4. ἀχρεῖαι μέθοδοι κάμνων τὰς ψευδο-
νόας.

ε'. Εἶναι ψευδονόες ὅπῃ ἐσπέδασαν μεγάλως.
Ἐπαγγέλλονται πολλὴν μέθοδον, καὶ δὲν συλλο-
γίζονται, παρὰ χειρότερα. Ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ
ὅταν μία μέθοδος δὲν εἶναι ἡ καλὴ, ὅσον περισσό-
τερον τὴν ἀκολουθεῖ τινὰς, τόσον περισσότερο πλα-
νᾶται. Πέρνει διὰ ἀρχὰς, ἐννοίας ἀορίστους, λέξεις
κενὰς ἀπὸ νόημα, κάμνει εἰς τὸν ἑαυτόν τε μίαν
ἐπισημοποιὸν διάλεκτον εἰς τὴν ὁποίαν νομίζει ὅτι
βλέπει τὴν σαφήειαν, καὶ μ' ὅλον τῆτο δὲν ἠξεύ-
ρει τῆ ἀληθεία μῆτε ἐκεῖνο ὅπῃ βλέπει, μῆτε ἐ-
κεῖνο ὅπῃ σοχάζεται, μῆτε ἐκεῖνο ὅπῃ λέγει. Δὲν
θα εἶναι τινὰς ἱκανὸς νὰ ἀναλύῃ τὰς σοχασμῆς τε,
εἰμὴ μόνον ὅσον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἀ-
ναλύσεως.

Ἡ ἀνάλυσις λοιπὸν εἶναι, νὰ τὸ εἰπῶ ἀκόμι,
διὰ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ μάθωμεν. Αὐτὴ εἶναι ἡ
ἀπλευρῆρα ὁδός· ἐπειδὴ εἶναι ἡ φυσικωτέρα, καὶ θα
ιδῶμεν ὅτι εἶναι ἀκόμι ἡ βραχυτέρα (κοντότερη.)
Αὐτὴ εἶναι ὅπῃ ἔκαμεν ὅλας τὰς εὐρέσεις· δι' αὐ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ Κ.Τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τῆς δὲ ξαναεύρωμεν κάθετι ὅπῃ εἶχαν εὐρη, ἔ-
 κείνο ὅπῃ ὀνομάζην Ε' φεϋρετικὴν Μέθοδον
 δὲν εἶναι ἄλλο, παρά ἡ ἀνάλυσις. (Ὁδὸς σπεδῆς,
 τέχνη τῆ σοχάζεσθαι. Μέρ. 6. Κεφ. 8.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Δ'.

ΠΩΣ Η' ΦΥΣΙΣ ΜΑΣ ΚΑΜΝΕΙ ΝΑ
 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΩΜΕΝ ΤΑ ΑΙΣΘΗΤΑ
 Τ' ΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΑ ΝΑ ΜΑΣ
 ΔΩΣΗ, ΊΔΕΑΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ
 ΕΙΔΩΝ.

Δὲν ἔμπορεῖ τις νὰ διδάξῃ, παρά βα-
 δίζοντας ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγ-
 νωστον.

α'. **Δ**ὲν πρέπει νὰ βαδίζωμεν, παρά
 ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον. Αὕτῃ εἶ-
 ναι μία ἀρχὴ πολλὰ τετριμμένη εἰς τὴν θεωρίαν, ἔχε-
 δὸν ἀγνοημένη εἰς τὴν πράξιν. Φαίνεται ὅτι δὲν αἰσθάν-
 θησαν αὕτην, παρά ἐκείνοι ὅπῃ δὲν ἐπέδασαν τελείως.

ἐπειδὴ ὅταν θέλῃς νὰ σὲ κάμνῃ νὰ καταλάβῃς ἓνα πρᾶγμα ὅπῃ δὲν τὸ γνωρίζεις, πέρνῃς μίαν σύγκρισιν ἀπὸ ἓνα ἄλλο ὅπῃ τὸ γνωρίζεις, καὶ ἂν δὲν εἶναι πάντοτε εὐτυχεῖς εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν συγκρίσεων, κάμνῃς καὶ νὰ ἰδῇ τινὰς ὅτι αἰσθάνονται ἐκεῖνο ὅπῃ πρέπει νὰ κάμνῃς διὰ νὰ τὸς καταλάβῃ τινὰς.

Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸς σοφές· μ' ὅλον ὅπῃ θέλῃς νὰ μάθῃς ἄλλῃς, ἀληθμονῶν θεληματικῶς νὰ βαδίζῃς ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον. Μὲ ὅλον τῷτο ἂν θέλῃς νὰ μὲ κάμῃς νὰ συλλάβω ἰδέας ὅπῃ δὲν ἔχω, πρέπει νὰ μὲ πιάσῃς ἀπὸ τὰς ἰδέας ὅπῃ ἔχω. Κάθε τι ὅπῃ ἀγνοῶ, κάθε τι ὅπῃ εἶναι δυνατὸν νὰ μάθω, ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ ἤξεύρω· καὶ ἂν εἶναι μία μέθοδος διὰ νὰ μὲ δώσῃ γνώσεις νέας, αὕτῃ δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, παρά ἐκεῖνη ἢ ἰδίᾳ μέθοδος ὅπῃ μὲ ἔδωκε καὶ ἄλλῃς.

Τῷ ὄντι, ὅλαι αἱ γνώσεις μας ἔρχονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, ἐκεῖναι ὅπῃ δὲν ἔχομεν καθὼς καὶ ἐκεῖναι ὅπῃ ἔχομεν, καὶ ἐκεῖναι ὅπῃ εἶναι σοφώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς, ἐσάθησαν ποτὲ καὶ αὐτοὶ ἀμαθεῖς καθὼς καὶ ἡμεῖς τώρα. Λοιπὸν, ἂν ἔμαθαν βαδίζοντες ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον, ἢ διὰ τί νὰ μὴ μάθωμεν καὶ ἡμεῖς βαδίζοντες καθὼς καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον; Καὶ, ἂν κάθε γνώσις ὅπῃ ἀποκτῆμεν μᾶς ἐτοιμάζει εἰς μίαν ἄλλην νέαν, ἢ διὰ τί δὲν ἠθέλαμεν ἔμπορεῖ νὰ βαδί-

ζωμεν δια μιᾶς σειρᾶς ἀναλύσεων ἀπὸ γνῶσιν εἰς γνῶσιν; Ἐνὶ λόγῳ, ἢ δια τί νὰ μὴν εὐρίσκωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἀγνοῦμεν, εἰς τὰ αἰσθήματα εἰς τὰ ὀπτα τὸ ἡῦραν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ τὰ ὅποια μᾶς εἶναι κοινά;

Ἀναμφιβόλως ἤθελαν μᾶς κάμνη νὰ εὐρίσκωμεν εὐκόλα κάθε τι ὅπῃ ἡῦραν, ἂν ἤξευραν πάντοτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πῶς ἔμαθαν. Τὸ ἀγνοῦν ὅμως ἐπειδή εἶναι ἓνα πρᾶγμα ὅπῃ ἕκακοπαράτησαν, ἢ τὸ ὅποῖον οἱ περισσότεροὶ μῆτε τὸ ἐσοχάθησαν. Βέβαια δὲν ἔμαθαν, εἰμὴ τόσο ὅσον ἕκαμαν ἀναλύσεις καὶ τὰς ἕκαμαν καλᾶς. Πλὴν δὲν τὸ ἐσημείωναν. Ἡ φύσεις τὰς ἕκαμνε τρόπον τινὰ εἰς αὐτὰς χωρὶς αὐτὰς, καὶ ἀγαπῶσαν νὰ πισεύων ὅτι τὸ πλεονέκτημα νὰ ἀποκτῶν γνώσεις, εἶναι ἓνα δῶρον, ἓνα προτέρημα ὅπῃ δὲν μεταδίδεται εὐκόλα. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν ἂν δυσκολεύομασθε νὰ τὰς καταλάβωμεν. Εὐθὺς ὅπῃ καυχᾶται τινὰς εἰς ἰδιαίτερα προτερήματα, δὲν εἶναι διὰ νὰ γίνετα ἐφικτὸς εἰς ἄλλους.

Ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι, ὅλος ὁ κόσμος εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ὁμολογῇ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ βαδίζωμεν, παρὰ ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἀγνωστον. Ἄς ἰδῶμεν τὴν χρῆσιν ὅπῃ ἠμποροῦμεν νὰ κάμνωμεν αὐτῆς τῆς ἀληθείας.

Ὅποιος ἀπόκτησε γνώσεις ἤμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ἀκόμι.

β'. Ὅντες παιδιά ἀκόμι, ἀποκτήσαμεν γνώσεις διὰ μέσθ μιᾶς σειρᾶς παρατηρήσεων καὶ ἀναλύσεων. Ἀπὸ αὐτὰς λοιπὸν τὰς γνώσεις πρέπει νὰ ξαναρχίσωμεν διὰ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰς σπυδὰς μας· πρέπει νὰ τὰς παρατηρήσωμεν, νὰ τὰς ἀναλύσωμεν καὶ νὰ εὐρωμεν, ἂν εἶναι δυνατὸν, κάθε τι ὅπῃ περι-κλείβῃ.

Αὐταὶ αἱ γνώσεις εἶναι μία συλλογὴ ἰδεῶν, καὶ αὐτὴ ἡ συλλογὴ εἶναι ἓνα σύστημα καλὰ τεταγμένον, ὅ ἐσι, μία σειρὰ ἀκριβῶν ἰδεῶν, ὅπῃ ἡ ἀνάλυσις ἔβαλε τὴν τάξιν ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ πράγματα τὰ ἴδια. Ἄν αἱ ἰδέαι ἦταν ὀλίγον ἀκριβεῖς καὶ χωρὶς τάξιν, δὲν ἠθέλαμεν ἔχῃς εἰμὴ γνώσεις ἀτελεῖς, αἱ ὅποιαί μάλισα νὰ μὴν εἶναι κυρίως γνώσεις· πλὴν δὲν εἶναι κανένας ὅπῃ νὰ μὴν ἔχῃ ἓνα σύστημα ἀκριβῶν ἰδεῶν καλὰ τεταγμένων, ἂν ὄχι εἰς ὕλας θεωρίας, εἰς πράγματα καὶ χρήσεως καὶ ἀναφορικὰ εἰς τὰς χρεῖας μας. Δὲν χρειάζεται περισσότερον. Ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδέας πρέπει νὰ πιάσῃ τινὰς ἐκείνας ὅπῃ θέλει νὰ μάθῃ· καὶ εἶναι ἐναργὲς ὅτι πρέπει νὰ τὲς κάμῃ νὰ σημειώσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν, ἂν ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδέας θέλῃ νὰ τὲς ὀδηγήσῃ εἰς ἄλλας.

Αἱ ἰδέαι γεννῶνται ἀλληλοδιαδόχως μία ἀπὸ τὴν ἄλλην.

γ. Λοιπὸν ἂν παρατηρῶμεν τὴν ἀρχὴν ἐν τὴν γένεσιν τῶν ιδεῶν, ὅτι τὰς ιδῶμεν ὅπως γα γεννῶνται μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἐν ἂν αὐτὴ ἢ ἀλληλοδιαδοχῆ εἶναι κατὰ τὸν τρόπον ὅπως τὰς ἀποκτῶμεν, ὅτι καμνῶμεν καλὰ τὴν ἀνάλυσιν. Ἡ τάξις λοιπὸν τῆς ἀναλύσεως εἶναι ἢ τάξις ἢ ἰδία τῆς γενέσεως τῶν ιδεῶν.

Αἱ πρῶται ιδέαιμας, εἶναι ιδέαι ἀτομικαί.

δ. Εἶδαμεν ὅτι αἱ ιδέαι τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀρχήντες, εἰμὴ αἰσθημάτων ὅπως παρασήκην αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα. Εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑπάρχον, εἰμὴ ἄτομα (1), ἄρα, αἱ πρῶται

(1) Ἄτομα, ὄρος φιλοσοφικὸς, ὀνομάζονται ἔτι τὰ μικρότατα μόρια ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι συσσεμμένα τὰ σώματα. Τὰ ὀνόμασαν ἔτι· ἐπειδὴ τὰ θεωρῶν ὡς μὴ τεμνόμενα, ἄτομα, ἀδιαίρετα· εἰς αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν δὲν ἐλήφθη ἔδω ἢ λέξις. Ἄτομα ἀναλόγως ὀνομάζον ἐν τὰ ὑποκείμενα τῆς φύσεως· τὸν δεῖνα ἄνθρωπον, τὸν δεῖνα σκύλον, τὸ δεῖνα πρόβατον, τὴν δεῖνα πόαν, τὸ δεῖνα δένδρον, τὸ δεῖνα δακτυλίδι κτλ. Εἶπα ὅτι τὰ ὀνόμασαν κατ' ἀναλογίαν· ἐπειδὴ ἐν αὐτὰ εἶναι εἰδικῶς ἄτομα, ἄτμητα, ἀδιαίρετα· ἐπειδὴ ἂν τέμω, κόψω, διαιρέσω τὸν δεῖνα ἄνθρωπον, τὸ δεῖνα λίθον κτλ., εἰς δύο, εἰς τρία μέρη

μας ιδέαι δὲν εἶναι, εἰμὴ ιδέαι ἀτομικαί, ιδέαι τῷ δείνῳ ἢ δείνῳ ὑποκειμέναι.

Διατάττοντες εἰς Συμμορίας τὰς ιδέαι, σχηματίζομεν τὰ Γένη καὶ τὰ Εἶδη.

ε'. Δὲν ἐφαντάσθημεν ὀνόματα διὰ κάθε ἄτομον, ἐδιαμοιράσαμεν μόνον τὰ ἄτομα εἰς διαφορὰς συμμορίας τὰς ὁποίας διακρίνομεν μὲ ξεχωριστὰ ὀνόματα, καὶ αὐταὶ αἱ συμμορίαὶ εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζομεν Γένη καὶ Εἶδη. Εἰβάλαμεν λόγῳ χάριν εἰς τὴν συμμορίαν τῷ Δένδρῳ τὰ φυτὰ τῶν ὁποίων τὸ σῆμα ὑψώνεται εἰς ἕνα κάποιον ὕψος, διὰ τὸ νὰ διαιρεθῆ εἰς ἕνα πλῆθος κλώνῳ, καὶ νὰ σχηματίσῃ μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς κλώνῳ μίαν κόμην μικροτέραν ἢ μεγαλιτέραν. Ἴδὲ μία συμμορία γενικὴ ὅπῃ ὀνομάζομεν Γένος. Ὄταν ἔπειτα ἐπαρατήρησαν ὅτι τὰ δένδρα διαφέρουσι εἰς τὸ μέγεθος, εἰς τὴν κατασκευὴν, εἰς τὰς καρπὰς κτλ., ἐδιείλαν ἄλλας συμμορίας ὑπαλλήλων εἰς τὴν πρώτην ὅπῃ τὰς περιλαμβάνει ὅλας, καὶ αὐταὶ αἱ συμμορίαὶ αἱ ὑπάλληλοι εἶναι ἐκεῖνα ὅπῃ ὀνομάζομεν Εἶδη.

Παρομοίως λοιπὸν διαμοιράζομεν εἰς συμμορίας, διαφορὰς ὅλα τὰ πράγματα ὅπῃ ἤμπορῶν νὰ ἔλθῃν εἰς γνῶσιν μας, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον δίδομεν εἰς κάθε ἕνα ἕναν τόπον σημειωμένον, καὶ ἠξεύρομεν πάν

κτλ., δὲν εἶναι πλέον ὁ δείνα ἄνθρωπος, ὁ δείνα λίθος κτλ.

τότε πῶς νὰ τὰ ξαναπάρωμεν. Ἄς ἀληθμονήσω-
 μεν αὐτὰς τὰς συμμορίας πρὸς ὦραν, καὶ ἄς φαντά-
 σωμεν ὅτι ἔδωκαν εἰς κάθε ἄτομον ἓνα ὄνομα δια-
 φορητικόν, αἰσθάνομάσθε παρευδὺς ὅτι τὸ πλῆθος
 τῶν ὀνομάτων κάμνωντας νὰ ἀποκάμῃ ἡ μνήμη μας,
 ἤθελε τὴν κάμνη νὰ τὰ συγχίση ὅλα, καὶ ὅτι
 ἤθελε μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ σπευδάσωμεν τὰ ὑπο-
 κείμενά ὡς πολλαπλασιάζονται ὑπ' ὄψιν μας, καὶ γὰρ
 κάμνωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας ιδέας αὐτῶν εὐκρι-
 νεῖς. (1)

Τίποτε δὲν εἶναι λοιπὸν λογικώτερον, παρά
 αὐτὴ ἡ διανομὴ καὶ, ὅταν σαχάζεται τινὰς πόσον αὐ-
 τῆ μᾶς εἶναι ὠφέλιμος ἢ ἀναγκαία, ἤθελε πα-
 ρακινηθῆ νὰ πεισθεῖ ὅτι ἡμεῖς τὴν εἰκάσαμεν με-
 τοῖστον σκοπὸν. Μὰ ἤθελεν ἀπατηθῆ ἢ ἐπει-
 δὴ αὐτὸς ὁ σκοπὸς ἀνήκει μόνον εἰς τὴν φύσιν.
 Αὐτὴ εἶναι ὡς ἄρχισε χωρὶς νὰ ἠξεύρωμεν ἡμεῖς.

(1) Οἱ πραγματευόμενοι τὴν Ἱστορίαν τῆς Φύσεως
 καὶ ἄλλας ἐπιστήμας, ἀναγκάζονται νὰ διαιρέσιν τὰ ὑπο-
 κείμενα τῆς πραγματείας τῶν, εἰς συμμορίας, εἰς τάξεις
 εἰς γένη καὶ εἰς εἶδη, καὶ μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον χύρνει τὸ
 φῶς εἰς τὰ συγγράμματά της. Αὐτοὶ κάμνουτες ἔτι δὲν
 κάμνουν, παρά νὰ μιμῶνται τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς φύ-
 σεως, νὰ βαδίζεν πρὸς τὰς γνώσεις τῶν ὄντων, καθὼς
 ὄντες νήπια ἐβάδιζαν πρὸς τὰς πρώτας γνώσεις.

Αἱ ἀτομικαὶ ἰδέαι γίνονται αἰφνιδίως
γενικαί.

δ. Ἐὰν παιδί ἀκολουθῶντας μας, θὰ ὀνομάσῃ
δένδρον τὸ πρῶτον δένδρον ὅπῃ θὰ τὸ δείξωμεν,
ἢ αὐτὸ τὸ ὄνομα θὰ εἶναι δι' αὐτὸ, ὄνομα ἑνὸς ἀτό-
μου. Μὲ ὅλον τῆτο ἂν τὸ δείχνεν ἕνα ἄλλο δένδρον,
δὲν θὰ φαντασθῇ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς, θὰ
τὸ ὀνομάσῃ δένδρον, ἢ θὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ ὄνομα
κοινὸν εἰς δύο ἄτομα, ἢ θὰ τὸ κάμῃ ἀκόμι κοινὸν
εἰς τρία, εἰς τέσσαρα, ἢ τέλος, εἰς ὅλα τὰ φυτὰ
ὅπῃ θὰ τὰ φανῶν ὅτι ἔχον κάποια ὁμοιότητα με-
τὰ τὰ πρῶτα δένδρα ὅπῃ εἶδεν. Αὐτὸ τὸ ὄνομα θὰ
γένῃ ἀκόμι τὸσον γενικὸν, ὅπῃ θὰ ὀνομάσῃ δέν-
δρον κάθε τι ὅπῃ ἡμεῖς ὀνομάζομεν φυτόν. Πα-
ρακινεῖται φυσικὰ νὰ γενικίξῃ· ἐπειδὴ τὸ εἶναι εὐ-
κολώτερον νὰ μεταχειρισθῇ ἕνα ὄνομα ὅπῃ ἤξεύρει,
παρὰ νὰ μανθάνῃ ἕνα νέον. Γενικίξει λοιπὸν χω-
ρὶς νὰ ἤξεύρῃ ἐκ προμελέτης ὅτι γενικίξει, ἢ χω-
ρὶς ἀκόμι νὰ σημειώσῃ ὅτι γενικίξει. Οὕτω λοιπὸν
μία ἀτομικὴ ἰδέα γίνεται ἔξαφνα γενικὴ. Συχνὰ
μάλιστα γίνεται παρὰ πολὺ γενικὴ, ἢ αὐτὸ ἀκολου-
θεῖ κάθε φοράν ὅπῃ συγχέομεν ἐκεῖνα ὅπῃ ἤθελεν
εἶναι ὠφέλιμον νὰ διασέλωμεν.

Αἱ γενικαὶ ἰδέαι ὑποδιαιρῶνται εἰς δια-
φορὰ εἶδη.

ζ. Αὐτὸ τὸ παιδί θὰ νὰ τὸ αἰσθάνθῃ εὐθύς